

OSKAR BRÁZDA

úroveň B, metodický průvodce

I. Vlast mých synů a jejich otce

- **Dokument 1: Sňatek s Čechem**

- 1) Proč se Amélie obávala sňatku s Okim Brázdou?*

Amélie Posse byla Švédka a nevěděla nic o zemi svého budoucího manžela (v dokumentu autorka mluví o „neznámé zemi“). Amélie a Oki se seznámili v Římě, kde v tu chvíli oba dva žili. Amélie se ale domnívala, že se Oki bude chtít jednou vrátit do Čech („Okiho to beznadějně táhlo domů“). V případě jejich společného života by se tedy i Amélie musela do Čech přestěhovat a to ji vůbec nelákalo („neměla k zemi svého budoucího manžela pozitivní vztah a nijak po ní netoužila“). Navíc se bála, že sňatkem s mužem, který není Švéd, se odřízne od své mateřské kultury („... že by měla přerušit pouto se svou vlastí, se svými přáteli, vžitými hodnotami a způsobem myšlení, jež s ní Oki nesdílel“).

- 2) Rozumíš jejím obavám, nebo ti připadají zbytečné? Vysvětli svůj názor.*

Zde jsou žáci vyzýváni k vyjádření vlastního názoru, který bude nejspíše vytvořen na základě jejich osobních zkušeností, případně postojů zastávaných v rodině. Odhodlali by se oni v budoucnu k životu s partnerem, který nezná nic nebo jen velmi málo z jejich mateřské kultury? Dokázali by následovat partnera do jeho rodné země? Je přestěhování do jiného státu něco, z čeho je třeba mít obavu? A bylo vůbec nutné, aby Amélie následovala Okiho do jeho vlasti – nebylo by spravedlivější, kdyby se dohodli, že zůstanou v Itálii, kde jsou oba cizinci a kde ani jeden nemá „výhodu domácího prostředí“?

Z odpovědí žáků a případné debaty ovšem nevyplyne žádný jednoznačný závěr, cílem je mimo jiné učit děti vyjádřit kultivovaně své mínění a zdůvodnit ho, zároveň také vyslechnout názory druhých.

- **Dokument 2: Kouzlo české hudby a kuchyně**

- 1) Chutná Amélii česká kuchyně?*

V textu Amélie zmiňuje tradiční české jídlo: pečení (vepřovou nebo husí) s knedlíkem a zelím. Hovoří také o „jiných moučných mysteriích“; zde má zřejmě na mysli - kromě knedlíků - také různé buchty či koláče, kterými se české

hospodyňky rády chlubí. Amelie tuto stravu pokládá za „těžkou a vydatnou“ a přiznává, že jí není blízká. Jak sama podotýká, úsilí Čechů vytvořit si vlastní stát je jí mnohem bližší než česká národní kuchyně („mnohem snáze sdílela jsem jejich politické snahy než toto jídlo“).

Poznámka:

Gastronomie je jedním ze základních prvků národní kultury a podle některých autorů¹ je vedle tradičních svátků obvykle tím, co si migranti v zahraničí nejdéle uchovávají. Zvyk vařit některá národní jídla v rodinách často přetrvává i dlouho poté, kdy už vymizí jazyk.

2) Co považuje Amelie za svůj „klíč“ k české duši? Proč?

Amelie se zde vyznává ke své náklonnosti k hudbě. České a slovenské lidové písně jí umožňují vcítit se do české kultury (písně „mluví bezprostředně k srdci“) a cítit se s Čechy spřízněna („ale ze všeho nejlépe jsem je vždy chápala a sympatizovala s nimi“). Hudba může zprostředkovat národní kulturu i cizincům, kteří nerozumí jazyku (písně „nepotřebují překladů ani vysvětlivek“).

Poznámka

Hudba byla tím, co Amelii s Oskarem spojovalo i v období, kdy se jinak již odcizili. Během první světové války jim také pomáhala šířit myšlenku samostatného československého státu. V biografii „Amelie Posse-Brázdová“ se např. píše: „V Ameliině „salonu“ se stala účinným prostředkem propagace hudba a zpěv. Krásné moravské a slovenské písně zapůsobily na všechny, „mířily přímou cestou k cíli, otvíraly všechny dveře a probouzely i ta nejblazeovanější srdce“ (AP 1932a, 209-210). Amelie měla doma harmonium i křídlo, Oki hrál na housle a hosté si také někdy přinesli nějaký ten hudební nástroj. Někdy se dokonce mohly tyto nádherné písně provést čtyřhlasně s tenorem Okiho a klavírním doprovodem Amelie.“² Hudební dýchánky pokračovaly u Brázdových i po skončení války a v tu dobu zase zlepšovaly povědomí cizinců o československé kultuře.

• Dokument 3: Vlast mého syna

1) Co označuje výraz „to všecko“ v první větě?

Obecný výraz „to všecko“ se zde vztahuje k činnosti popsané metaforicky v poslední větě: „kámen po kameni stavět budoucí vlast našeho chlapce“. Je zřejmé, že Amelie má na mysli politickou činnost svého manžela (a svou) – jejich rozhodnutí angažovat se v Masarykově projektu vytvořit nezávislý stát Čechů a Slováků.

¹ Např. Galisson, R.: De la langue à la culture par les mots, Clé International, Paris 1991

² Eva Strömberg Kranz: Amelie Posse-Brázdová. Život spjatý s Československem. Akropolis 2011, str. 129.

2) Co si myslí Amelie o válce? Která činnost jí pomáhá lépe válku snášet?

Amelie válku velmi otevřeně odsuzuje, používá silně emotivní sloveso „nenávidím“ a přímo říká, že se jedná o náročné, těžké, nešťastné období („když už je tak zle“). Tento její postoj je zřejmě dlouhodobý a opakovaně vyjadřovaný, neboť předpokládá, že čtenářům bude známý /„Bozi vědí (a vy to víte též)“/. Zároveň ale v textu naznačuje, že pomáhá-li Čechům a Slovákům tvořit jejich nový, nezávislý stát, dává jí to určitý pocit osvobození: destruktivní válka je využita k budování něčeho nového.

3) Jak ovlivnilo narození syna Ameliin pohled na snahu Čechů vytvořit si vlastní stát?

Amelie automaticky považuje svého syna za Čecha („mám sama českého synka“). Vznik nezávislého Československa se tím pro ni stává otázkou osobní, neboť se úzce dotýká jejího dítěte („budoucí vlast mého chlapce“). Uvědomuje si, že tato změna ve vztahu k českým záležitostem způsobila, že její zájem o Masarykův projekt je nyní hlubší a intenzivnější („zajímá a uchvacuje mne to ovšem všechno víc než dřív“).

• Dokument 4: Z Říma na zámek Líčkov

1) Pozorně si prohlédni dokumenty 4A, B, C. Potom doplň tabulku.

	ŘÍM	LÍČKOV
Podnebí	„Slunná Itálie“ - <i>Itálie je jižní, přímořský stát, kde je velmi horké léto a zima nebývá tuhá.</i>	Chladné; podzimní mlhy, studené zimy (zámek se těžko vytápěl); Amelie a mladší syn Jan často stonali.
Okolí domova	Střed velkého města, světové kulturní centrum, hlavní město Itálie.	<i>Pole, lesy – zemědělská krajina. V bezprostředním okolí není žádné větší město, jedná se o typicky venkovské prostředí.</i>
Zábava	„Přebohatý kulturní život“ - <i>k Brázdovým přicházeli „umělci, hudebníci“,</i> - <i>Amélii obklopovaly „pozoruhodné osobnosti“.</i>	Velmi obtížné zajít si do divadla, na koncert – vše je daleko. Na Líčkov ale často přijíždějí přátelé (cizinci i Češi), včetně T. G. Masaryka či E. Beneše. Častými hosty jsou umělci.
Hlavní způsob výdělků	Obrazy Oskara Brázdy (především portréty významných a bohatých osobností).	<i>Chmelařství a další zemědělské činnosti.</i>

2) Co myslíš, jak se asi Amelie na Líčkově cítila?

Z předchozích dokumentů vyplývá, že odchod do Československa představoval pro Amelii obrovskou životní změnu. Jak jsme viděli v dokumentu č. 1, už od počátku své známosti s O. Brázdou se tohoto momentu obávala. Je pravda, že mezitím dostala mnoho příležitostí blíže se s Čechy seznámit, poznat jejich zvyky, kuchyni, hudbu... Během první světové války se také sama velmi výrazně angažovala v jejich boji za nezávislost. Přesto však odchod do Československa sama aktivně nijak neplánovala.

Jak zdůrazňuje dokument 4A, Amelie žila v Itálii velmi dlouho (14 let) a život tam jí velmi vyhovoval: horké středomořské klima, kлокot evropského velkoměsta, inspirativní umělecké prostředí. Líčkov byl velmi odlišný, a i když se dokázala nadchnout při zařizování a vybavování zámku, přece jen se tam necítila úplně doma. Drsné podnebí ji v podstatě donutilo trávit zimy mimo domov, v dopise přítelkyním si stěžuje, že ji vesnický život nudí. Věnovala se v té době hodně psaní, na Líčkově vznikly mj. její knihy vzpomínek na Itálii (Slunné zajetí, Pestrá svoboda), ze kterých bylo čerpáno při tvorbě pracovních listů. Na závěr je třeba podotknout, že její rozčarování určitě posílila i skutečnost, že si s manželem přestali rozumět.³

Od žáků zde čekáme krátký text, který shrne údaje zapsané předtím do tabulky. V jejich textech by určitě neměla chybět informace o drsném podnebí Čech a o změnách, kterou s sebou přineslo přestěhování z velkoměsta na venkov. Z dokumentů je také cítit, že změnu vnímala Amelie spíše negativně.

• REFLEXE – Diskuzní pavučina

Diskuzní pavučina je metoda převzatá z programu RWCT (Čtením a psáním ke kritickému myšlení). Žáci se učí vyhledávat argumenty pro podporu různých názorů a diskutovat o nich.

Je manželství s cizincem jiné než manželství dvou lidí stejné národnosti?

A) Vyhleďte si někoho do dvojice a společně si do tabulky připravte několik argumentů pro oba názory.

³ Informace pocházejí z již zmíněné životopisné knihy Evy Strömberg Kranz: Amelie Posse-Brázdová. Život spjatý s Československem. Akropolis 2011.

Dokumenty 1-4 mohou žáky inspirovat například k takovýmto argumentům.

ANO	NE
<ul style="list-style-type: none"> - <i>Jeden z nich (nebo oba) si musí zvyknout na život v cizí zemi, která může být velmi odlišná např. klimatem.</i> - <i>Musí si zvyknout na kulturu (zvyky, svátky) toho druhého.</i> - <i>Musí se naučit jíst a vařit jiná jídla.</i> - <i>Musí mluvit jazykem toho druhého (nebo jiným, společným jazykem), a to i přesto, že se v něm nedokážou vyjádřit tak přesně jako v rodném jazyce.</i> - <i>Musí řešit mnoho problémů navíc při výchově dětí, např. jakým jazykem budou mluvit, které budou mít občanství apod.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Dva lidé se berou, protože se mají rádi. A národnost v tom nakonec nehraje roli.</i> - <i>Manželství vždycky znamená velkou změnu: stěhování, nový denní rytmus atd. – to platí pro všechny páry.</i> - <i>Život ve dvou vždy znamená přizpůsobit se jeden druhému, upravit své zvyky, stravovací návyky z domova apod.</i> - <i>Vícejazyčné rodiny (dvojice) mohou být složeny i z obyvatel jednoho státu. Navíc vícejazyčnost může v některých společnostech vnímána jako něco samozřejmého.</i>

Je možné, že si žáci teď uvědomí i další okolnosti (nevyplývající z dokumentů), na které původně nemysleli. Třeba možné potíže toho z páru, který se přestěhuje do jiné země, s uznáním diplomu či s hledáním kvalifikovaného zaměstnání. Na druhé straně mohou také vidět pozitivní stránky, např. že odchod do zahraničí za partnerem někomu může naopak pomoci změnit svou profesi a věnovat se tomu, co ho zajímá (Viz například knihu Lenky Civade Provence jako sen /Nakladatelství Lidové noviny 2010/. Lenka vystudovala v Praze Vysokou školu ekonomickou, ale díky svému francouzskému manželovi a životě ve Francii odhalila v sobě umělecký talent a nyní se věnuje malbě a psaní knih.) nebo zvýší životní úroveň rodiny.

Cílem hledání argumentů není najít odpověď na zadanou otázku, ale přemýšlet nad oběma úhly pohledu.

B) Která strana tabulky se ti lépe vyplňovala? Podle toho si zvol skupinu, do které bys chtěl(a) patřit – chceš obhajovat názor ANO, nebo názor NE?

Takto rozdělíme třídu na dvě skupiny. Jedna z nich je připravena hájit názor NE, druhá názor opačný. Necháme žáky, aby si sami zvolili, do které skupiny chtějí patřit.

C) Ve skupině si prohlédněte své argumenty a vyberte ty, které se vám zdají nejsilnější.

Každá skupina se na debatu připraví – prodiskutují společně všechny argumenty, které jednotliví členové do skupiny přinesli, a vyhodnotí je.

D) Uspořádejte ve třídě diskuzi, každá skupina obhájí jeden názor. Nezapomeňte na dvě základní pravidla.

- Nechte nejprve každého řečníka domluvit, pak teprve odpovídejte.
- Diskutujte slušně.

Učitel do debaty pokud možno nezasahuje obsahově, jen diskuzi moderuje a dohlíží na to, aby žáci dodržovali dohodnutá pravidla.

E) Sem shrň svůj závěr z debaty.

Každý žák si sám pro sebe vytvoří své shrnutí v několika větách.

II. Strach z internace

- **Dokument 5: Časová osa**

1) Jak se zachovala Itálie po vypuknutí 1. světové války? Porušila tím smlouvu s Rakousko-Uherskem a Německem?

Na počátku války Itálie vyhlásila neutralitu, to znamená, že se nepřiklonila ani k jedné z válčících stran. Podmínky spojenecké smlouvy s Rakousko-Uherskem a Německem jí to svým způsobem umožňovaly. Více o tom např. Karel Oktábec v článku Průběh první světové války v Itálii (1915-1918): „Roku 1879 uzavřelo Rakousko-Uhersko a Německo smlouvu o společném postupu na Balkáně. Roku 1882 přistoupila k této smlouvě také Itálie, přestože měla vůči svému tradičnímu nepříteli - Rakousko-Uhersku - územní nároky na jižní Tyrolsko, Gorici, Terst a Dalmácii. Z původního Dvojspolku tak vznikl Trojspolek, zavazující své členy k vzájemné pomoci při napadení Francií. Pokud by naproti tomu jedna ze smluvních stran Francii napadla sama, zbývající strany se zavazovaly, že zůstanou neutrální. Roku 1887 si Itálie vyžádala doplnění smlouvy o ustanovení, že v případě rakousko-uherského zásahu na Balkáně bude Itálie na úkor Rakousko-Uherska odškodněna. V souladu s touto smlouvou vyhlásila Itálie roku 1914 - po útoku Rakousko-Uherska na Srbsko a Německa na Francii - svoji neutralitu. Vzápětí zahájila diplomatická jednání s Rakousko-Uherskem, od něhož za své setrvání v neutralitě požadovala odstoupení jižního Tyrolska, Gorice a

Terstu. Rakousko-Uhersko v zásadě souhlasilo, ale Itálie se mezitím dohodla se státy Dohody (*Francie, Velká Británie, Rusko*), které jí slíbily nejen všechna území požadovaná na Rakousko-Uhersku, ale i další území v Albánii, ve Středomoří (*např. ostrov Rhodos*) a v Africe. 4. května 1915 tedy Itálie vystoupila z Trojspolku a 23. května vyhlásila válku Rakousko - Uhersku..."⁴

Žáci by si měli na časové ose u roku 1882 všimnout poznámky o obranné válce (1882 – Trojspolek. Vzájemná pomoc při OBRANNÉ válce). Protože však jak Rakousko-Uhersko, tak Německo bylo útočníky, měli by žáci z této skutečnosti vyvodit, že Itálie nebyla povinována jim vojensky pomoci.

2) Kdy a jak Itálie svoji neutralitu ukončila?

Itálie se do bojů zapojila až v druhém roce války, a to v květnu 1915. Čtvrtého května 1915 vystoupila z Trojspolku a 23. května vyhlásila válku Rakousko-Uhersku. Postavila se tak po bok států Dohody.

Poznámka:

Po celou dobu války české země tvořily součást Rakouska-Uherska. A protože Itálie s Rakousko-Uherskem válčila, byli i Češi považováni v Itálii za nepřátelský národ.

3) Doplně si do časové osy datum svatby Oskara Brázdy a Amelie Posse. Co myslíš, jaká nálada v té době v Itálii panovala?

Úkol slohového charakteru. Svatba Oskara a Amelie se konala 29. května 1915, tedy pět dní po vstupu Itálie do války (datum svatby je uvedeno v úvodním textu k části „I. Vlast mých synů a jejich otce“). Od žáků očekáváme krátkou úvahu, jak to asi v zemi po vyhlášení války vypadalo, zda a jak toto rozhodnutí italské vlády ovlivnilo myšlení a chování lidí.

• Dokument 6: Na rakouském velvyslanectví

1) Co asi znamená „wir denken gar nicht daran“? Kterým jazykem je tato věta napsána? Proč ji autorka nevedla česky?

Tuto větu pronesli Oskar Brázda a Amelie Posse na rakouském velvyslanectví v Římě v květnu 1915, pár dní před vstupem Itálie do války, jak se dozvídáme v paratextu. Reagovali tím na nabídku vícekonzula, aby s ním odjeli ze země. Z vyznění celého textu je zřejmé, že jeho nabídku Oskar s Amelií odmítli, proto

⁴ Viz http://www.valka.cz/clanek_13924.html. (Valka.cz je oficiálním partnerem největšího vydavatelství military literatury Naše vojsko a časopisu Military Revue.)

můžeme předpokládat, že jejich odpověď mohla znít „Děkujeme, ale nás se to netýká.“ nebo „Děkujeme, ale nechceme odjet.“ či „Děkujeme, ale chceme zůstat.“ Věta je napsána německy: žáci nejspíše poznají alespoň slovo „denken“ a také mohou usuzovat, že se na rakouském velvyslanectví hovořilo německy. Autorka repliku zřejmě uvedla v němčině ze stylistických důvodů – dodává vzpomínce na autentičnosti.

2) Proč vícekonzul přesvědčuje Oskara a Amelii k rychlému odjezdu? Kam mají odjet?

Amelie s Oskarem navštívili rakouský konzulát v Římě jen pár dní před vypuknutím války mezi Itálií a Rakousko-Uherskem. Na konzulátu už o chystané válce věděli a připravovali se k odjezdu do vlasti. Bylo pravděpodobné, že po začátku války již spojení mezi těmito dvěma zeměmi nebude existovat („později už nejede vlak“), a že je proto potřeba opustit Itálii rychle („Pro boha - připravte se pojedte s námi...“). Vícekonzul nabádal především Oskara Brázdu, rakousko-uherského občana, k návratu do jeho „širší vlast“ – do habsburské monarchie.

3) Z jakých příčin vícekonzul nazývá Oskara a Amelii vlastizrádci a zbabělými dezertéry?

Amelie a Oskar vícekonzulovu nabídku k odjezdu odmítli. To ho rozhněvalo a volal na ně „vlastizrádci a zbabělí dezertéři!“ Toto označení má samozřejmě souvislost s postavením O. Brázdy. Jakmile se Itálie a Rakousko-Uhersko dostaly do konfliktu, měl se správně Oskar vrátit do vlasti a přihlásit se k odvodu. On se však rozhodl zůstat v nepřátelském státě („vlastizrádce“) a ignorovat výzvy k rakouské mobilizaci („zbabělý dezertér“)

• Dokument 7: Vyhnanství

1) V jakých podmínkách žili internovaní Češi na Sardinii?

Amelie Posse zjistila, že Češi žijí v mnoha městech ostrova Sardinie, a to obvykle ve velmi nuzném prostředí: v nezdravých bytech, vlhkých kostelích, ve stodolách a zříceninách, kam zatékalo, a profukoval vítr. Měli jen velmi skromné finanční příspěvky (muži 2 liry na den, ženy dokonce ještě méně) a nemohli si zajistit jiný příjem, proto žili v bídě a nedostatku. Navíc se vlivem špatných životních podmínek mezi vyhnanci šířila malárie.

2) Jakým způsobem chtěla Amelie Čechům pomoci?

Na rozdíl od svého muže byla Amelie Posse na Sardinii dobrovolně (jako švédské občanky se jí internace netýkala), směla se proto po ostrově volně pohybovat. Rozhodla se této skutečnosti využít a začala shromažďovat údaje o podmínkách pobytu Čechů na ostrově. Chtěla jim pomoci a k tomu potřebovala všechny informace o jejich životě ve vyhnanství („Shromáždila jsem tedy tolik

fakt, kolik jsem jich mohla sehnat o osudu krajanů mého muže ve vyhnanství.“) Jejím cílem bylo nastřádané údaje prezentovat v tisku a tak vyburcovat veřejnost k protestům (viz paratext: „Rozhodla se o jejich strádání informovat veřejnost.“)

SHRNUTÍ: Co hrozilo Čechům, když se rozhodli zůstat v zemi, která bojovala proti Rakousko-Uhersku?

Ze studovaných dokumentů vyplývá, že postavení Čechů žijících v zemích Dohody a jejich spojenců (Francie, Velká Británie, Rusko, Itálie ...) bylo po vypuknutí války velmi obtížné. Pro jejich vlády byli jednoduše občany nepřátelského státu a tak s nimi bylo i zacházeno. Hrozilo jim vyhnanství, umístění v internačních táborech nebo na izolovaných místech (ostrov Sardinie), kde byly velmi těžké životní podmínky a kde se často šířily závažné nemoci jako malárie či cholera.

Zároveň se tito Češi vystavovali pronásledování ze strany rakousko-uherské justice. Nevrátit se do vlasti a zůstat v zemi nepřítel bylo považováno za zradu, u mužů schopných odvodu pak za dezerci. Rakouské úřady často také šikanovaly příbuzné těchto lidí žijící v monarchii.

III. Legenda o první mapě

- **Dokument 8A: Vzpomínka O. Brázdy na pobyt v Londýně v roce 1916**
- **Dokument 8B: Amelie Posse - Brázdová líčí pobyt svého muže v Londýně roku 1916**

1) Určitě jsi poznal(a), že obě vyprávění (dokument A a dokument B) líčí stejnou událost. Byli oba autoři jejím svědkem? Pokud ne, urči, který z nich je očitým pamětníkem. Odkud pravděpodobně bral informace ten druhý?

Z názvů dokumentů vyplývá, že do Londýna za Masarykem odjel jen Oskar Brázda, bez své manželky. Dokument A je pak vyprávěn v 1. osobě jednotného čísla, tzv. ich-formě a z paratextu se dozvídáme, že příběh vyprávěl O. Špecingerovi, autorovi knihy Oskar Brázda, malíř Brázda sám. Špecinger ji v knize uvádí jako citaci Brázdových slov. Druhá ukázka (dokument B) je úryvkem ze vzpomínkové knihy Brázdovy manželky Amelie. Ta tehdy v Londýně nebyla a popisovaných událostí se osobně nezúčastnila. Své informace s největší pravděpodobností čerpala také od O. Brázdy. Na rozdíl od O. Špecingera však Brázdu přímo necituje, ale jeho vzpomínky převyprávěla svými slovy.

2) Do diagramu zaznač, které detaily příhody uvádějí oba záznamy shodně a v kterých momentech se obě vyprávění liší.

Vennův diagram slouží ke grafickému zaznamenání myšlenek – pomáhá zviditelnit myšlenkové procesy, které se odehrávají, když se pustíme do zkoumání nějaké látky. Je tvořen dvěma částečně se překrývajícími kruhy (může jich být i více). Lze jej použít pro přehlednější znázornění kontrastu myšlenek a jejich styčných oblastí.

Učitel může žáky požádat, aby vyplnili pouze jeden z kruhů (v našem případě tedy někteří žáci zkoumají dokument A a druzí dokument B). Poté lze vytvořit dvojice (skupiny): žáci si porovnají své zápisy a do průniku zaznamenají ty rysy, které jsou společné oběma textům.⁵

Shodné detaily v obou dokumentech:

T. G. Masaryk měl přednášku na univerzitě, O. Brázda se účastnil jako posluchač. V posluchárně seděli ministři. Masaryk využil mapy k tomu, aby posluchače seznámil s obrysy budoucího Československa. Jeho představy v tu chvíli působily jako utopie.

Informace obsažené jen v dokumentu 8A:

Na přednášku Brázdu pozval sám T. G. Masaryk a odjeli tam společně. Posluchačstvo tvořili významní lidé, nejspíše politici, kteří ale nechtěli Masarykově představě budoucího Československa věřit. Když chtěl Masaryk ukázat hranice budoucího státu, Brázdovi se zdálo, že Masarykovi příliš nejde kreslení do mapy. Nabídl mu proto svou pomoc a Masaryk ji přijal. Brázda měl velkou zkušenost kreslením map Rakouska-Uherska, neboť je často maloval pro Štefánika.

Informace obsažené jen v dokumentu 8B:

Na přednášku Brázdu pozvala Masarykova dcera Olga a účastnili se jí spolu. Při přednášce Brázda poprvé slyšel název připravovaného státu: Československo. Masaryk sám namaloval na mapu jeho budoucí obrysy. Téměř se shodovaly s tím, co se po skončení války stalo skutečností. Významných mužů v posluchárně moc nebylo, většinu publika tvořily starší dámy (ani přítomní muži nebyli z nejmladších). Jediní mladí lidé v posluchárně byli Brázda s Masarykovou dcerou. Na Brázdu tato skutečnost působila negativně.

⁵ Vytvořeno podle: Temple, Steellová, Meredith: Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Příručka III. Praha 1993.

3) Navrhni, proč k odlišnostem došlo.

Skutečnost se samozřejmě nikdy nedozvíme, můžeme jen odhadovat. Vzpomínky se liší proto, že O. Brázda vypráví příběh z jiné perspektivy než jeho manželka? Pro O. Brázdu například mohlo být osobně velmi významné, že asistoval Masarykovi při kreslení mapy, jeho žena to mohla považovat za nevýznamnou maličkost, o které není třeba se zmiňovat. Naopak jí mohlo připadat důležité, že v posluchárně seděli sami starší lidé, že tedy československá otázka mladší ročníky příliš nezajímala.

Dalším důvodem, proč se vyprávění liší, může být také časový odstup autorů od událostí. Amélie svůj román napsala počátkem třicátých let, když žila s Brázdou na Líčkově a Masaryk s Benešem i další aktéři prvního odboje byli jejich častými hosty. Při psaní určitě vycházela ze svých deníkových zápisů z období první světové války a z dochovaných dopisů z té doby. Lze předpokládat, že jí manžel své zážitky vyprávěl hned po návratu z Londýna nebo že jí je dokonce vypsál v dopisech. Naopak O. Brázda vyprávěl O. Špecingerovi o návštěvě Londýna a o své účasti v prvním odboji zřejmě velmi dlouho poté, co se události staly, nejspíše až v druhé polovině dvacátého století. Jeho nespornou devizou je však skutečnost, že se popisovaných událostí – na rozdíl od Amélie – účastnil osobně.

Třetí možností je záměrné přizpůsobování si skutečností. Z jiných pramenů například víme, že O. Brázda měl s Olgou Masarykovou krátký románek, který T. G. Masaryk rázně ukončil, neboť Brázda byl v té době již ženatý. Možná i z tohoto důvodu nechtěl Brázda příliš uvádět, že se přednášky účastnil s Olgou, a nikoliv na osobní pozvání T. G. Masaryka.

Jakékoliv důvody, které žáci uvedou, budou přínosné, neboť cílem tohoto cvičení je uvědomit si, jak podstatně se může osobní líčení téže události lišit a proč. Každá práce s autentickými dokumenty pro žáky (stejně jako pro historiky) znamená dávat si veliký pozor na to, co z daného pramene lze bez obav přejmout a jak to dále využít.

4) Které informace z textů je podle tebe možné považovat za hodnověrné?

Žáci by si měli uvědomit, že v tuto chvíli jsou to pouze ty informace, které si zaznamenali do průniku kruhů. Všechny ostatní by bylo zapotřebí ověřit, např. z korespondence či deníkových záznamů O. Brázdy nebo A. Posse či ze záznamů jiných účastníků (T. G. Masaryka, Olgy Masarykové a dalších).

5) Český rozhlas Sever vysílal rozhovor⁶ reportéra s ředitelkou výstavy obrazů Oskara Brázdy. Reportér se mimo jiné paní ředitelky zeptal: „Co je

⁶ ČRo Sever, Severočeský atlas, 13. 2. 2010

http://www.rozhlas.cz/sever/severoceskyatlas/_zprava/696234

pravdy na tom, že Oskar Brázda namaloval Masarykovi první mapu Československa, není to legenda?"

Jak bys reportérovi odpověděl(-a) ty?

Skutečně existuje vzpomínka O. Brázdy, ve které se zmiňuje o tom, že v době své londýnské návštěvy T. G. Masaryka roku 1916 zakreslil panu profesorovi do mapy Rakouska-Uherska obrysy budoucího Československa. Stalo se tak během jedné Masarykovy univerzitní přednášky, které se Brázda zúčastnil jako posluchač. Zatím jsme však tuto historiku nenašli doloženou v jiném prameni. Navíc musím říci, že O. Brázda ve své vzpomínce neříká, že se jednalo o první mapu Československa, kterou Masaryk kreslil. Takže: je dost možné, že Brázda Masarykovi namaloval mapu Československa, ale ani on, ani nikdo jiný netvrdí, že byla první.

6) Poslechni si rozhovor. Souhlasíš s odpovědí paní ředitelky?

Zde je přepis dotyčného úryvku z rozhovoru:

„- Není to legenda, on vlastně v tom období italském, vznikaly v té Itálii jednak československé legie a jednak tam vznikla vlastně taková odnož Československé národní rady a Brázda stál u zrodu obou těchto institucí. A v podstatě jako malíř tam pracoval tak, že navrhoval uniformy legií, navrhoval odznaky a vlastně i první mapy Československa překresloval, spousty map a vlastně angažoval se i jako ilustrátor v časopise, který se jmenoval V boj!, který vydávali vlastně legionáři. Takže on byl skutečně velmi činný a bohužel se teda nepodařilo třeba sehnat nějaký doklady tady k té době, no, což mě dost mrzí.

*- **Já jsem to právě slyšel tak, že Brázda byl přímo přítomen nějakému jednání Beneše s Masarykem a tam, když viděl, jak se Masaryk pokouší vyznačit hranice budoucího státu, takže Brázda vzal tužku a řekl, pane profesore, já to udělám za vás, jestli dovolíte. To bude asi legenda.***

-No, myslím si, že to není legenda, protože pan inženýr Otakar Špecinger, který je znalcem Brázdova díla, vlastně v té své knize o Brázdovi přímo vypisuje jakoby vzpomínku Oskara Brázdy, že opravdu když jednou při nějaké přednášce když teda Masaryk se pokoušel zakreslit mapu, tak Brázda se vlastně ozval, když viděl, že to není příliš umělé, tak vlastně s dovolením požádal pana Masaryka, zda by mu tu mapu nemohl nakreslit radši sám.

*- **Takže máme to potvrzeno, pojďme do další místnosti.***

Žáci by si měli všimnout, že odpověď paní ředitelky není úplně přesná, přehnaná je ale především poslední reakce novináře (argumenty viz předchozí úkol).

7) Jsi stejně zručný kreslíř (zručná kreslířka) jako Brázda či Masaryk? Zakresli do mapy obrysy Československa.

V tomto úkolu samozřejmě nejde o to, aby děti do detailu znaly hranice již neexistujícího státu. Doufáme, že je to pro žáky i učitele příležitost zamyslet se nad tím, jak se asi stanovují hranice (podél řek, pohoří, historická hlediska apod.) a jak možná uvažovali tvůrci Československa. Lehce určíme hranice českých zemí, které jsou i na mapě Rakouska-Uherska zřetelné, větší problém je však se Slovenskem, které nemělo ono historické vymezení jako česká část republiky.

IV. Brázda portrétista

- **Dokument 9: Portrét**

1) Muž na obraze je jedním ze tří vůdců československého odboje v zahraničí. Poznáš, který?

b) Edvard Beneš

2) Kolik roků je muži na obraze?

b) Asi 30

3) Amelie Posse-Brázdová ve svých knihách charakterizuje mnohé postavy československého odboje v zahraničí. Zde jsou tři úryvky z nich. Která charakteristika zřejmě platí pro muže na obraze?

B) ...pamatuji se, jak jsem byla překvapena a zklamána, ba dokonce rozladěna, když můj muž přišel s bezbarvým malým pánem, který vypadal, jak lidé většinou vypadají (...) vůbec neměl záře velikosti, nic podmaňujícího a heroického, co jsem – zdá se – potají očekávala a nač jsem se těšila. (...)

- **Dokument 10 : Malíř a jeho model**

1) Dokážeš identifikovat postavy na fotografii? Co právě dělají?

Na fotografii poznáme známou osobnost českých dějin – prvního prezidenta Československé republiky Tomáše Garriguea Masaryka. Sedí v křesle postaveném na malém dřevěném podiu a před ním stojí jeho téměř dokončený portrét. Muž stojící před portrétem s paletou v ruce je bezesporu malíř, autor obrazu. Určitě uhodneme, že se jedná o portrétistu Oskara Brázdu. Oba muži jsou tedy zachyceni v malířském ateliéru během vytváření prezidentova portrétu: Brázda maluje, profesor Masaryk mu sedí modelem.

2) Zkus si představit a napsat, o čem ti dva muži na fotografii spolu hovoří.

Úkol slohového typu. Žáci mají napsat krátký dialog, který mohl mezi oběma muži proběhnout. Mohou přitom využít předchozí práce s dokumenty. Dialog např. může začínat slovy „Vzpomínáte si, Brázdo, jak jste mi namaloval v Londýně tu mapu?“ nebo „A tak co, Oskare, jak se daří Vám a Vaší paní na Líčkově? Nestýská se vám po Itálii?“

© ČŠBH, o. s. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>

Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního programu Podpora vzdělávání v jazycích národních menšin a multikulturní výchovy v roce 2013.

Mediální partner: Český rozhlas – Radio Praha